

Malen met Dekkers

In de Basisopleiding worden zes mogelijkheden genoemd om zeil te voeren: een vol zeil en een duiker met drie zwichtlijnen in gebruik, de lange en de korte halve met twee zwichtlijnen en de hoge lijn en het stormendje met één zwichtlijn in gebruik. Dat is voor mij niet genoeg.

De Pendrechtse Molen in 1948

Verdekking

Er zijn in Nederland en België tientallen molens verdekkerd geweest; daarvan zijn er in Nederland 17 over en in België een handjevol. Verdekking heeft een belangrijke rol gespeeld in het behoud van molens. Voor de molen waarmee ik maal – de Pendrechtse Molen in Barendrecht – ging dat als volgt. Het polderbestuur en de ingelanden waren al langere tijd ontevreden over hun afhankelijkheid van de wind. Dat leidde er toe, dat in 1924 een motor in de molen geplaatst werd om een centrifugaal pomp naast de molen

aan te drijven. Dat bleek niet genoeg, want in 1933 besloot het polderbestuur om de molen af te breken óf te verdekken. Op voorspraak van vereniging De Hollandsche Molen kwam Adriaan Dekker naar Barendrecht om de Ingelandenvergadering van de voordelen van zijn wieksysteem te overtuigen. Molenmakers Gebroeders Van Beek uit Nieuwe Wetering kregen vervolgens de opdracht de verdekking aan te brengen. Tegelijk werd de wachtdeur naar voren verplaatst om de molen makkelijker te laten aanlopen.

Buitenbedrijf

Het was toen al lang en breed duidelijk dat het molentijdperk op z'n eind liep. Er waren genoeg andere manieren voorhanden om een pomp aan te drijven. Bovendien waren er plannen om polders in het middengedeelte van het eiland IJsselmonde samen te voegen en daarmee zou de molen overbodig worden. De uitvoering van die plannen sleepte evenwel jaren voort en rekte daarmee het leven van de molen. Pas in 1957 werden de plannen uitgevoerd en eind dat jaar werd de molen alsnog afgedankt. De molen was toen al tien-

tallen jaren de enige in bedrijf zijnde windwatermolen op het eiland IJsselmonde. Omdat de provincie sloop van de molen afkeurde, werd de molen verkocht. De nieuwe eigenaar kreeg toestemming de molen leeg te slopen en te verbouwen tot weekendhuisje. De buitenkant werd opgeknapt en daarbij werd de verdekking vervangen door het oudhollands wieksysteem. Toen de molen in 1993 voor bedrijfsbebouwing moest wijken, lukte het – met dank aan de provincie Zuid-Holland – de verdekking weer terug te krijgen.

Al met al stel ik vast, dat mede door de verdekking het werkzame leven van de molen lang genoeg gerekt is om de molen onder de bescherming van monumentenzorg te krijgen. Er is op het eiland IJsselmonde maar één windwatermolen verdekkert en dat is precies de enige die bewaard is gebleven.

Zeislag of klapperen

Bij het Dekker-wieksysteem is de roe helemaal "ingepakt" door platen. De platen aan de voorkant vangen de wind, maar de belangrijke platen zitten aan de achterkant: die zorgen dat alles gestroomlijnd is. Bij het rondgaan ondervindt het gevluht een minimum aan luchtweerstand. Zelfs de zoomlatten zijn in een druppelvorm gemaakt om luchtweerstand te verminderen.

Gestroomlijnde zoomlatten

Over het Dekker-wieksysteem staat in paragraaf 6.4.2 het volgende: *Een groot nadeel is de hinderlijke zeislag, ondanks de gewijzigde hekopstand, de zeeg.* Strikt genomen ben ik het daar niet mee eens en ik zal uitleggen waarom. In paragraaf 7.2.3 wordt zeislag omschreven als: *(De zeilen) komen tijdens het passeren van de romp even los van het hekwerk en slaan daarop weer terug na passage.* In paragraaf 6.3.3 staat verder: *Vóór de molenromp wordt de wind namelijk afgeremd, met als gevolg dat het zeil van het passerende end van het hekwerk wordt gelicht.*

Ik maal al een jaartje of wat met een verdekkerte molen en de hierboven beschreven zeil-

Vlak hekwerk, geen zeeg

slag heeft de molen nagenoeg niet. Wel gaan bij vol bezeilde molen de zeilen regelmatig behoorlijk tekeer, maar niet op die manier. Bij "mijn" molen beginnen de zeilen hoorbaar te worden als het komende end horizontaal staat tot het beneden voor de molen langsgaat. Als de molen harder omgaat, bewegen de zeilen de hele onderste helft van de draaicirkel. Gaat de molen nog harder rond, dan gaan de zeilen het hele rondje op en neer. Het zeil wordt dus niet één keer opgetild maar meerdere keren. Ik noem het dan, dat de zeilen klapperen. De snelheid is af en toe zo groot, dat er net zoveel lucht achterlangs het zeil gaat als ervoor. Het zeil gaat op en neer, net zoals een wapperende vlag heen en weer gaat. Alleen zit er nu – zou je kunnen zeggen – een hekwerk in de weg en dat hoor je en wat je hoort, dat slijt.

Maatregelen

Aan dat klapperen moet je als molenaar vanzelfsprekend evengoed wat doen. Dat valt in de praktijk overigens nog niet mee. Wat het dan moeilijk maakt, is dat een verdekkerte molen een nogal wisselende, onregelmatige omloopsnelheid kan hebben. Een Dekker haalt een groter percentage energie uit de wind in vergelijking met oudhollands. Neemt de wind iets in kracht toe dan neemt in verhouding een verdekkerte molen veel meer in omloopsnelheid toe. Een onregelmatige wind komt heel vaak voor en dan valt het niet mee de gang er in te houden met zo min mogelijk gerommel van de zeilen.

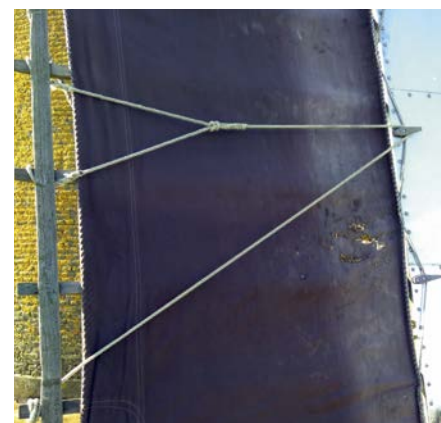
De Basisopleiding levert voor het tegengaan van zeislag als aanbevolen oplossing: zet de molen een beetje onder de wind of zwicht.

Dat kan bij het klapperen van de zeilen ook, maar in de praktijk lever je dan wel erg veel in op de omloopsnelheid. Pas je de zeilvoering aan voor de pieken in de wind dan is de gang er in de dalen veelteveel uit en kan de molen vaak helemaal stil komen te vallen.

In vergelijking met oudhollands tuig spelen bij een verdekkerte molen de zeilen een veel minder grote bijdrage in de aandrijving van de molen. De zeilen van een verdekkerte molen zijn veel smaller en de zeeg is er nagenoeg uitgehaald. Bovendien is het Dekker-profiel veel breder dan de klassieke bordzijde. Dat is dan ook de reden, dat ik meestal bij het zwichten per keer veel meer zeil wegsla dan een molenaar op een molen met oudhollands tuig. "Mijn" molen maalt al bij windkracht 3 en bij windkracht 4 met de lege. Een windtoename in erg korte tijd van windkracht 3 naar 4 kan makkelijk voorkomen. Dat betekent voor mij, dat het voorkomt dat ik in één keer van rond vol naar de lege zwicht. Voor een molen met oudhollands tuig zal dat zelden voorkomen.

Extra slaglijnen

Als het met de lege weer te snel gaat, kan ik de molen onder de wind zetten: zwichten met de staart. Sla ik bij het zwichten met zeilen grote delen zeil in één keer weg, zwichten met de staart gaat met hele kleine stapjes. Een klein beetje onder de wind betekent al een behoorlijke afname van de gang van de molen. Als ik nu de molen onder de wind zet om het klapperen van de zeilen te voorkomen betekent dat, dat de gang er te veel uit gaat. Bij windkracht 3 maal ik dus met de volle en moet dan accepteren dat de zeilen regelmatig "hoorbaar" zijn. Ik heb er wel wat op gevonden: ik breng extra slaglijnen over het zeil aan over het deel tussen de onderste zwichtlijn en het linker onderhoektouw. Een mio verzon hiervoor de term "Dekkerbretels". Daarmee

Dekkerbretels

